

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm**Promemorian Arbetsplatsinspektioner och höjd särskild avgift
(Ds 2017:16)**

(Ju2017/03851/L7)

Riksdagens ombudsmän (JO) har beretts tillfälle att lämna synpunkter på promemorian Arbetsplatsinspektioner och höjd särskild avgift.

I promemorian lämnas förslag om en rätt för Polismyndigheten att göra slumpmässiga inspektioner på arbetsplatser inom vissa verksamhetsområden. Det övergripande syftet med de föreslagna bestämmelserna anges vara att förebygga och motverka att utländsk arbetskraft, som saknar rätt att vistas och arbeta i Sverige, arbetar här i landet. Inspektionerna ska rikta sig mot arbetsgivaren. Det anges vidare i promemorian att det vid slumpmässiga inspektioner kan komma fram indikationer på att en arbetsgivare inte uppfyllt sin kontroll- eller underrättelseskylldighet eller att det finns en utlänning anställd som vistas i landet utan nödvändiga tillstånd. Om det vid kontrollen uppkommer skäligen misstanke om brott mot utlänningslagen kan polisen inleda en förundersökning.

När polisen inleder en inspektion och det inte finns skäligen misstanke om brott finns ingen rätt att använda sig av straffprocessuella tvångsmedel för att bereda sig tillträde till lokalen. Det är inte heller aktuellt med husrannsakan enligt 20 § polislagen eftersom det förutsätter att polisen söker en person eller ett föremål som ska omhändertas.

Den föreslagna bestämmelsen i 9 kap. 12 § utlänningslagen är inte utformad på ett sätt som liknar bestämmelserna om husrannsakan i 28 kap. 1 § rättegångsbalken och 20 § polislagen. Enligt förslaget ska en arbetsgivare vara skyldig att lämna Polismyndigheten tillträde till de ställen där verksamheten bedrivs och tillhandahålla handlingar och övriga upplysningar som behövs för kontrollen. Bestämmelsen liknar utformningen av regler som finns om tillträdes- och undersökningsrätt vid tillsynsverksamhet.

Promemorian saknar så gott som helt uttalanden om hur bestämmelsen är avsedd att tillämpas, vilket föranleder följande synpunkter från min sida.

Även om ordet tillsyn inte används i promemorian kan jag inte uppfatta saken på annat sätt än att den föreslagna bestämmelsen innebär att Polismyndigheten ska bedriva tillsyn hos arbetsgivare. Mot bakgrund av att inspektionerna riktar sig mot arbetsgivaren uppfattar jag vidare förslaget så att det som ska kontrolleras är om arbetsgivaren har uppfyllt sin kontroll- och underrättelseskyldighet enligt 6 kap. 13 a § och 7 kap. 1 b § utlänningsförordningen. Att på detta sätt agera tillsynsmyndighet tillhör inte Polismyndighetens huvuduppgifter. Det är därför särskilt viktigt att det är tydligt vad som faller in under tillsynsansvaret och vilka befogenheter som följer av den föreslagna regleringen, och att det inte sammanblandas med det som utgör brottsbekämpande arbete och annat polisarbete. Som förslaget är utformat framstår det som oklart om det i sig är avsett att ge en rätt att kontrollera de anställdas identitet eller om avsikten är att uppgifter och iakttagelser som kommer fram vid en inspektion kan leda till att polisen finner anledning att göra s.k. inre utlänningskontroller av de personer som arbetar där. Det bör framhållas att det finns särskilda dokumentationskrav för sådana kontroller.

I det fortsatta lagstiftningsarbetet bör det klargöras vilka befogenheter Polismyndigheten ska ha när tillsynen bedrivs. Om det blir aktuellt att övergå från tillsyn till att göra inre utlänningskontroller eller inleda förundersökning (se s. 25 i promemorian) är det av största vikt att de poliser som genomför inspektionerna känner till inom vilket regelverk de agerar och vilket utrymme för tvångsåtgärder som finns. I sammanhanget vill jag också påpeka att den s.k. ändamålsprincipen som gäller vid användningen av tvångsmedel innebär att tvångsmedel endast får användas för de syften som anges i den lag som reglerar tvångsmedlet och att verkställigheten inte får syfta till annat än det som beslutats i det enskilda fallet.

Förslaget innebär vidare att Polismyndigheten ska få genomföra inspektioner i de verksamhetssektorer som myndigheten själv har identifierat som risksektorer. För att en enskild ska kunna få kännedom om vilka verksamhetssektorer som kan kontrolleras enligt den föreslagna regleringen krävs tillgång till Polismyndighetens senaste rapportering om risksektorerna till Justitiedepartementet. Att den närmare omfattningen av en begränsning av skyddet mot husrannsakan och liknande intrång i 2 kap. 6 § regeringsformen på detta sätt överläts till en myndighet kan starkt ifrågasättas. Vilka verksamhetssektorer som ska omfattas av begränsningen bör enligt min mening framgå direkt i lag.

Avslutningsvis vill jag också peka på att det inte är tydligt vad som avses när det i den föreslagna bestämmelsen anges att inspektioner får genomföras där näringsverksamhet bedrivs. Innebörden av begreppet näringsverksamhet varierar något i den svenska lagstiftningen, t.ex. skattelagstiftningen jämfört med konsumentlagstiftningen. Det finns behov av ett förtydligande i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Sammantaget innebär de synpunkter jag har lämnat på förslagen att jag inte kan tillstyrka att de genomförs utan ytterligare bearbetning.

Cecilia Renfors

Emma Wännström